

Sygn. akt I PK 91/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 kwietnia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Gonera (przewodniczący)

SSN Beata Gudowska

SSN Piotr Prusinowski (sprawozdawca)

Protokolant Joanna Porowska

w sprawie z powództwa R. O.

przeciwko Miejsko-Gminnemu Centrum Kultury i Sportu w C.

o dopuszczenie do pracy i zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw

Publicznych w dniu 27 kwietnia 2017 r.,

skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych w B.

z dnia 26 listopada 2015 r., sygn. akt V Pa (...),

**uchyła zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Okręgowemu w B. do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Powód R. O. domagał się od Miejsko-Gminnego Centrum Kultury i Sportu w C. dopuszczenia do pracy oraz zasądzenia wynagrodzenia za czas gotowości do

pracy, ewentualnie na wypadek uznania, że stosunek pracy uległ rozwiązaniu, przywrócenia do pracy (lub odszkodowania) oraz zasądzenia równowartości wynagrodzenia za okres 3 miesięcy wypowiedzenia.

Sąd Rejonowy w B. wyrokiem z dnia 26 czerwca 2015 r. przyznał powodowi odszkodowanie za niezgodne z prawem rozwiązanie stosunku pracy oraz wynagrodzenie za okres wypowiedzenia.

Z ustaleń Sądu pierwszej instancji wynika, że Miejsko-Gminne Centrum Kultury w C. zostało powołane na mocy Uchwały Nr (...) Rady Miejskiej w C. z dnia 7 grudnia 1992 r. W § 1 uchwały przewidziano, że „tworzy się w wyniku połączenia Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury w C. i Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy C. instytucję kulturalną o nazwie Miejsko-Gminne Centrum Kultury w C.”. Dnia 23 września 2009 r. Rada Miejska w C. podjęła Uchwałę Nr (...) w sprawie nadania Statutu Miejsko-Gminnemu Centrum Kultury w C.. W § 1 statutu określono, że Miejsko-Gminne Centrum Kultury w C. jest gminną, samorządową instytucją kultury.

W dalszej kolejności Sąd Rejonowy ustalił, że na podstawie Zarządzenia Nr 137/08 Burmistrza C. z dnia 19 grudnia 2008 r., R. O. z dniem 1 stycznia 2009 r. został powołany na stanowisko Dyrektora Miejsko-Gminnego Centrum Kultury w C., na czas nieokreślony.

Dnia 29 grudnia 2014 r. Burmistrz C. skierował do powoda pismo, w którym, powołując się na treść art. 8 ust. 4 ustawy z dnia 31 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej oraz niektórych innych ustaw, poinformował go, że stosunek pracy nawiązany z dniem 1 stycznia 2009 r. na czas nieokreślony wygaś z mocy prawa z dniem 31 grudnia 2014 r. Burmistrz C. wskazał w przedmiotowym piśmie, że z dniem 1 stycznia 2015 r. dyrektorzy samorządowych instytucji kultury, powołani na czas nieokreślony, tracą swoje stanowiska (zostają odwołani z mocy prawa). Dodatkowo zaznaczył, że wobec powoda nie ma zastosowania art. 8 ust. 6 ustawy nowelizującej.

W dniu 31 grudnia 2014 r. R. O. otrzymał świadectwo pracy wystawione przez Burmistrza, w którym jako ustanie zatrudnienia wskazano „wygaśnięcie - zgodnie z art. 8 ust. 4 ustawy z dnia 31 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej oraz niektórych innych ustaw”.

Oceniając stan faktyczny, Sąd Rejonowy doszedł do przekonania, że informacja skierowana do powoda wywołuje skutek równoznaczny z odwołaniem dyrektora samorządowej instytucji kultury z upływem trzech lat od dnia wejścia w życie ustawy nowelizującej. Zdaniem Sądu, jest to odrębny od wskazanego w art. 15 ust. 1 i 6 ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, przewidziany w przepisach przejściowych, sposób ustania zatrudnienia. Do takiego „odwołania” zgodnie z art. 15 ust. 7 ustawy z dnia 25 października 1991 r. zastosowanie mają art. 68-72 k.p.

Zdaniem Sądu pierwszej instancji, analiza art. 8 ust. 4 i ust. 6 ustawy nowelizującej prowadzi do wniosku, że pozwane Centrum należy traktować jako ośrodek kultury. W rezultacie, do powoda jako dyrektora nie miał zastosowania sposób rozwiązania stosunku pracy z art. 8 ust. 4 ustawy nowelizującej, co usprawiedliwia żądania powoda w zakresie odszkodowania i wynagrodzenia za okres wypowiedzenia.

Sąd Okręgowy w B. wyrokiem z dnia 26 listopada 2015 r. oddalił apelację pozwanego. Podzielił ustalenia faktyczne i rozważania prawne Sądu pierwszej instancji. W jego ocenie, zakwalifikowanie pozwanego do jednostek wymienionych w art. 8 ust. 6 ustawy nowelizującej wyłącza stosowanie art. 8 ust. 4 tej ustawy. Konkludował, że Miejsko-Gminne Centrum Kultury i Sportu w C. jest samorządową instytucją kultury. Wobec tego w niniejszej sprawie kluczową kwestią było ustalenie czy owe „Centrum” jest jednocześnie biblioteką, domem kultury czy też może ośrodkiem kultury. Dopiero bowiem przesądzenie tej kwestii pozwalało stwierdzić czy pozwany uprawniony był do zastosowania ust. 4, czy też stosowanie tego przepisu na mocy ust. 6 było w jego przypadku wykluczone. W odpowiedzi, podzielił stanowisko Sądu Rejonowego, że Miejsko-Gminne Centrum Kultury i Sportu w C. należy kwalifikować do grupy ośrodków kultury w rozumieniu art. 8 ust. 6 ustawy nowelizującej, zaś dyrektora Centrum należało zaliczyć do „dyrektorów ośrodków kultury”. W konsekwencji, zasadne było również stanowisko, że pozwany nie był uprawniony do zastosowania wobec powoda trybu ustania stosunku pracy przewidzianego w art. 8 ust. 4 ustawy nowelizującej. Powoda - jako „dyrektora ośrodka kultury” - dotyczyło bowiem wyłącznie rozwiązanie przewidziane w ust. 6 cytowanego przepisu. Zdaniem Sądu odwoławczego, Sąd Rejonowy słusznie

zauważył, że ustawa o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, jak i ustawa nowelizująca, nie zawierają legalnej definicji ośrodka lub domu kultury. W art. 2 i 4 ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej ustawodawca jako przykładową formę organizacyjną działalności kulturalnej wskazuje „dom kultury”, przy czym katalog form prowadzenia działalności kulturalnej w rozumieniu tego przepisu jest otwarty. Z kolei pojęcie „ośrodek kultury” pojawia się w treści przepisu art. 7a ustawy. Sposób i cel użycia w ustawie tych pojęć odnoszących się do określania różnych form instytucji kultury wskazuje, że są one używane zamiennie. Przepisy prawa nie różnicują także sytuacji prawnej pracowników domów, centrów i ośrodków kultury. Istotne są zadania, jakie dana instytucja spełnia. Dyrektor centrum kultury jest objęty wyłączeniem z art. 8 ust. 6 ustawy nowelizującej, bowiem pojęcia „centrum”, „ośrodek” czy „dom” kultury mogą być używane zamiennie i nie są konsekwencją zróżnicowania instytucjonalnego. Nazwy instytucji nie wynikają z ich odmiennej organizacji, ustroju czy sposobu działania, tylko z upodobań organizatora i mają podłoże wyłącznie stylistyczne i wizerunkowe.

W ocenie Sądu Okręgowego zasadniczym dowodem przemawiającym za tym, że „Centrum” jest „ośrodkiem kultury”, jest jego statut. Wynika z niego wprost jakiego rodzaju działalność prowadzi. I tak do jego podstawowych zadań zgodnie z § 6 statutu należy: rozpoznawanie oraz pobudzanie zainteresowań i potrzeb kulturalnych, przygotowanie do tworzenia i odbioru wartości kulturalnych, kształtowanie aktywnego uczestnictwa w kulturze, tworzenie warunków dla rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego i folkowego, edukacja kulturalna oraz popularyzacja wiedzy i sztuki, zaspokajanie potrzeb z zakresu rekreacji, sportu i turystyki, działalność biblioteczna oraz rozwijanie i zaspokajanie potrzeb czytelniczych społeczeństwa. Realizacja tych zadań odbywa się natomiast przez: organizację imprez artystycznych i rozrywkowych, inicjowanie i udzielanie pomocy zespołowym formom twórczości i uczestnictwa w kulturze, podejmowanie przedsięwzięć edukacyjnych i oświatowych, organizację wystaw, przeglądów i innych przedsięwzięć w zakresie popularyzacji kultury, inspirowanie oraz promowanie działalności literackiej, artystycznej i innych form organizacji mieszkańców gminy, prowadzenie działalności wydawniczej, prowadzenie galerii

artystycznej, prowadzenie zespołów i kół zainteresowań, udostępnianie zbiorów bibliotecznych, wspieranie i promowanie turystyki, sportu i rekreacji oraz prowadzenie kroniki gminnej. Sąd nie miał wątpliwości, że wyżej wymienione zadania po części charakteryzują takie instytucje jak „biblioteki” (m.in. działalność biblioteczna), a po części są typowe dla „domów kultury”, zaś potraktowane kompleksowo (zbiorczo) stanowią istotę działalności „ośrodków kultury”. Ponadto, należy pamiętać, że „Centrum” powstało z połączenia ośrodka kultury z biblioteką.

Powyższemu, zdaniem Sądu Okręgowego, nie przeczy wskazywany przez pozwanego fakt, że „Centrum” finansowane jest z budżetu gminy C. - z rozdziałów „pozostałe instytucje kultury” oraz „biblioteki”. W tym zakresie, Sąd Okręgowy zauważył, że z treści art. 12 ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej wprost wynika, że organizator (a zatem w analizowanym przypadku stosownie do treści art. 10 ustawy - gmina C.) zapewnia instytucji kultury środki niezbędne do rozpoczęcia i prowadzenia działalności kulturalnej oraz do utrzymania obiektu, w którym ta działalność jest prowadzona. Na prowadzoną działalność instytucje kultury mogą zatem otrzymywać środki z budżetu gminy przeznaczone na pokrycie kosztów bieżącej działalności i zobowiązań. Bez znaczenia przy tym dla ustalenia czy dana jednostka jest instytucją kultury był sposób finansowania przez gminę zadań z zakresu działalności kulturalnej (bezpośrednio z budżety gminy lub w formie dotacji). Nie ma też znaczenia z jakiego rozdziału pochodzą środki przeznaczone na finansowanie. Klasyfikacja budżetowa stanowi bowiem jedynie systematykę środków publicznych oraz wydatków rozchodów publicznych, a nie instytucji kultury. Ponadto, metody finansowania przez gminę działalności kulturalnej podlegają ocenie wyłącznie w ramach kontroli prawidłowości prowadzenia przez gminę gospodarki finansowej.

Powyższa konkluzja doprowadziła Sąd Okręgowy do wniosku, że art. 8 ust. 4 ustawy nowelizującej został wobec powoda niezasadnie zastosowany. W tej sytuacji dyrektorowi bezprawnie zwolnionemu w trybie art. 8 ust. 4 ustawy nowelizującej przysługuje wynagrodzenie za okres wypowiedzenia (na podstawie art. 49 k.p. w związku z art. 69 k.p.) oraz odszkodowanie za niezgodne z prawem odwołanie pracownika powołanego (art. 45 § 1 k.p. w związku z art. 47¹ k.p. w

związku z art. 69 k.p.). W ocenie Sądu drugiej instancji roszczenia te nie wykluczają się.

Skargę kasacyjną wywiódł pozwany, zaskarżył wyrok w całości, zarzucając mu naruszenie:

- art. 8 ust. 6 ustawy z dnia 31 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej oraz niektórych innych ustaw przez jego błędną wykładnię,

- art. 8 ust. 4 ustawy nowelizującej przez jego niezastosowanie na skutek błędnej wykładni art. 8 ust. 6 tej ustawy,

- art. 8 ust. 4 ustawy nowelizującej w związku z art. 15 ust. 7 ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej w związku z art. 5 k.p. w związku z art. 70 k.p. przez ich błędną wykładnię,

- art. 47¹ k.p. w związku z art. 45 § 1 k.p. w zw. z art. 69 k.p. przez ich nieuzasadnione zastosowanie,

- art. 49 k.p. w związku z art. 69 k.p. przez ich nieuzasadnione zastosowanie.

Kierując się zgłoszonymi podstawami, pozwany domagał się uchylenia zaskarżonego wyroku i orzeczenia co do istotny sprawy, ewentualnie przekazania sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W rozpoznawanej sprawie występują dwa istotne zagadnienia. Pierwsze, sprowadza się do określenia sytuacji prawnej powoda, powstałej w wyniku zmian wprowadzonych ustawą z dnia 31 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. Nr 207, poz. 1230) – zwanej dalej ustawą nowelizującą. Drugie, skupia uwagę na relacji zachodzącej między zmianami dokonanymi ustawą nowelizującą a zdarzeniami mającymi miejsce po dniu 1 stycznia 2012 r.

W art. 8 ust. 4 ustawy nowelizującej przewidziano, że dyrektorzy samorządowych instytucji kultury, które nie stają się z dniem wejścia w życie ustawy instytucjami artystycznymi, powołani na te stanowiska przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy na czas nieokreślony, pozostają na zajmowanych stanowiskach nie dłużej niż 3 lata od dnia wejścia w życie ustawy. W terminie trzech lat od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy organizatorzy mogą powołać te

osoby na stanowiska dyrektorów na czas określony od trzech do siedmiu lat, bez przeprowadzania konkursu. Niepowołanie na stanowisko dyrektora na czas określony jest równoznaczne z odwołaniem dyrektora z upływem trzech lat od dnia wejścia w życie ustawy. Natomiast w art. 8 ust. 6 tej ustawy zastrzeżono, że skutku tego nie stosuje się do dyrektorów bibliotek, domów oraz ośrodków kultury.

Sądy pierwszej i drugiej instancji skupiły uwagę na problemie kwalifikacyjnym. Rozważania te są przekonujące, a podstawy skargi kasacyjnej w tym zakresie niewystarczające. Analiza przywołanych przepisów ujawnia niefrasobliwość prawodawcy. Koncentrując uwagę na stronie podmiotowej, trzeba zauważyć, że w pojęciu „samorządowe instytucje kultury” mieszczą się jednostki takie jak „instytucje artystyczne”, „biblioteki” i „ośrodki kultury”, do których skutek określony w art. 8 ust. 4 ustawy nowelizującej nie ma zastosowania. Konstatacja ta wynika z analizy systemowej wskazanych przepisów, jest jednak nie do obronienia, jeśli weźmie się pod uwagę nomenklaturę językową, którą posługuje się ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (jednolity tekst: Dz. U. z 2012 r., poz. 406 ze zm.) – dalej zwana ustawą. Spojrzenie to wprowadzić może zburzyć art. 7a ust. 1 i art. 7b ust. 1 ustawy, w których mowa jest o instytucjach i ośrodkach kultury, co sugerowałoby relację alternatywną (w tym również przemianą), jednak uważna lektura prowadzi do wniosku, że termin „ośrodki i instytucje kultury” w tym wypadku dotyczy jedynie jednostek podległych ministrowi właściwemu do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz innym ministrom, a zatem nie jednostek samorządu terytorialnego.

W art. 32 ustawy stwierdzono natomiast, że instytucje kultury, a zwłaszcza muzea, jednostki organizacyjne mające na celu opiekę nad zabytkami, ośrodki badań i dokumentacji, biura wystaw artystycznych, galerie i centra sztuki, Filmoteka Narodowa, biblioteki, domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby, ogniska artystyczne, domy pracy twórczej - prowadzą, w szczególności, działalność w zakresie upowszechniania kultury. Z przepisu tego zatem wynikało, że ośrodek kultury (podobnie jak biblioteka) był instytucją kultury. Problem w tym, że przepis ten od dnia 1 stycznia 2012 r., na mocy ustawy nowelizującej, został derogowany. Od tego dnia ustawa nie posługuje się pojęciem „ośrodek kultury” (za wyjątkiem art. 7a ust. 1 i art. 7b ust. 1). Sytuacja ta nie ułatwia rozstrzygnięcia, czy dana jednostka

posiada taki status, a zatem czy jej dyrektor podlega konsekwencji z art. 8 ust. 4 ustawy nowelizującej. Oznacza to, że wynik wykładni systemowej nie jest jednoznaczny. W rezultacie, rację ma Sąd drugiej instancji, że oceny w świetle art. 8 ust. 6 ustawy nowelizującej należy dokonywać indywidualnie, bacząc na właściwości i cele konkretnej jednostki. Nie bez znaczenia jest, że Miejsko-Gminne Centrum Kultury w C. powstało z połączenia Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury w C. i Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy C.. Przymierzając tę okoliczność do treści art. 8 ust. 6 ustawy nowelizującej, staje się jasne, że podmiot ten (a właściwie dyrektor stojący na jego czele), został wyłączony z oddziaływania art. 8 ust. 4 ustawy.

Konstatacja ta nie jest równoznaczna ze stwierdzeniem, że wyrok Sądu drugiej instancji odpowiada prawu. W tym względzie należy zwrócić uwagę, że ustawa nowelizująca, w części wprowadzającej zmiany do ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, dokonała istotnych zmian w powoływaniu dyrektorów instytucji kultury (art. 15 ustawy). Przed nowelizacją dyrektor był powoływany na czas określony lub nieokreślony. Od dnia 1 stycznia 2012 r. jest ono możliwe tylko na czas określony (od 3 do 7 lat). W kontekście tej zmiany należy odczytywać normę przejściową zawartą w art. 8 ustawy nowelizującej. Z pewnością chodziło o to, aby dostosować aktualne realia prawne w zakresie powołania (tylko na czas określony) do zastanej rzeczywistości, w której część dyrektorów instytucji kultury pracuje na podstawie powołania na czas nieokreślony. Nie można przy tym pominąć, że status dyrektora samorządowej instytucji kulturalnej uległ zmianie również w innym aspekcie. Przed nowelizacją przy jego powołaniu i odwołaniu konieczne było jedynie zasięgnięcie opinii właściwych związków zawodowych oraz stowarzyszeń zawodowych i twórczych. Od dnia 1 stycznia 2012 r. zasięgnięcie takiej opinii nie jest konieczne w przypadku wyłonienia kandydata na dyrektora w drodze konkursu (art. 15 ust. 1 w związku z art. 16 ustawy). Modyfikacja ta świadczy, po pierwsze, o przeorientowaniu spojrzenia na wybór i zatrudnienie osoby powołanej, z drugiej zaś osłabia pozycję pracownika, którego można odwołać bez konsultacji ze związkami zawodowymi i środowiskami zawodowymi. Sumą tej prezentacji jest wniosek, że w zakresie zatrudnienia dyrektorów instytucji kulturalnych prawodawca dokonał daleko idących zmian.

Z perspektywy wyznaczonej przez kierunki i zakres zmian, powstaje pytanie, co oznacza zwrot użyty w art. 8 ust. 6 ustawy nowelizującej, a brzmiący „przepisów ust. 3 i 4 nie stosuje się”. Odpowiedź nie jest możliwa bez uwzględnienia, że od dnia 1 stycznia 2012 r. powołanie na czas nieokreślony straciło podstawę prawną. W rezultacie, pozostaje rozważyć jakie znaczenie ma dokonana zmiana z punktu widzenia stosunku pracy łączącego dyrektorów bibliotek, domów oraz ośrodków kultury. Ustawodawca wprost jej nie wyraził. Zastanawia jednak zwrot użyty w art. 8 ust. 4 ustawy nowelizującej. Stwierdza on, że dyrektorzy samorządowych instytucji kultury powołani na czas nieokreślony „pozostają na zajmowanych stanowiskach nie dłużej niż 3 lata od dnia wejścia w życie ustawy”. Nie ma wątpliwości, że art. 8 ust. 4 ustawy nowelizującej przewiduje rozwiązanie wyjątkowe, upoważnia do „pozostania na zajmowanym stanowisku”, co daje podstawę sądzić, że do dyrektorów wymienionych w art. 8 ust. 6 ustawy nowelizującej promocja ta „nie stosuje się”. Zestawienie tych dwóch przepisów prowadzi do jednoznacznego wniosku, że dyrektorzy ośrodków kultury (i inni wymienieni w art. 8 ust. 6 ustawy) nie pozostali po dniu 1 stycznia 2012 r. na zajmowanych stanowiskach.

Analiza przepisów wskazuje, że możliwe są jeszcze dwa warianty interpretacyjne art. 8 ust. 6 ustawy nowelizacyjnej. Pierwszy z nich polega na twierdzeniu, że z dniem 1 stycznia 2012 r. stosunek pracy osób w nim wymienionych przekształcił się, z zawartego na czas nieokreślony, na czas określony. Słabość tego punktu widzenia jest widoczna już w tym, że nie bardzo wiadomo jaki okres „nowego” powołania przyjąć. Czas trwania powołania, które jest czynnością jednostronną, musi wynikać z wyraźnej woli powołującego (a sama ustawa przewiduje okres do 3 do 7 lat). Poza tym, wskazany mechanizm konwersji powinien zostać jednoznacznie zastrzeżony przez prawodawcę. Ponadto, koncepcja ta nie korespondowałaby z relacją zachodzącą między art. 8 ust. 4 ustawy nowelizującej („pozostają na zajmowanych stanowiskach”) a art. 8 ust. 6 tej ustawy („przepisu ust. 4 nie stosuje się”). Pomocnicze znaczenie ma również utrwalony pogląd, zgodnie z którym wypowiedzenie warunków pracy i płacy pracownikowi zatrudnionemu na podstawie powołania jest niedopuszczalne (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 21 grudnia 1987 r., III PZP 47/87, OSNC 1989 nr 9, poz. 131; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 sierpnia 2009 r., II PK 43/09,

OSNP 2011 nr 7-8, poz. 102). Suma przedstawionych argumentów prowadzi do wniosku, że nakreślony kierunek interpretacyjny należy odrzucić.

Drugi alternatywny wariant wykładni sprowadza się do uznania, że po dniu 1 stycznia 2012 r. dyrektorzy wymienieni w art. 8 ust. 6 ustawy nowelizującej zostali pracownikami powołanymi na czas nieokreślony. Pogląd ten został wymieniony w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 15 października 2014 r., I PK 43/14, OSNP 2016 nr 3, poz. 30. Sąd Najwyższy stwierdził, że gdyby ustawa nowelizująca uregulowała sytuację pracowników powołanych na stanowisko dyrektora ośrodka kultury na czas nieokreślony, to do oceny odwołania z tego stanowiska należałoby stosować nowe przepisy. Tak jednak nie jest, gdyż nowy art. 15 ustawy dotyczy tylko stosunków pracy nawiązanych na czas określony, zaś ustawa zmieniająca nie normuje sytuacji dyrektorów ośrodków kultury powołanych na czas nieokreślony (art. 8 ust. 6 tej ustawy). W tej sytuacji, wobec nieuregulowania przez nowe przepisy odwołania ze stanowiska dyrektora ośrodka kultury powołanego na czas nieokreślony, do odwołania powódki należy nadal stosować art. 15 ust. 1 ustawy w poprzednim brzmieniu.

Fundamentem powyższego zapatrywania jest założenie, że art. 8 ust. 6 ustawy nowelizującej nie wchodzi w relację z art. 8 ust. 4 tej ustawy. W rezultacie, twierdzenie to prowadzi do zaakceptowania dualizmu prawnego. Dyrektorzy wymienieni w art. 8 ust. 6 ustawy nowelizującej, zostali pozostawieni w nieobowiązującym już porządku prawnym, a stan ten ma trwać do dnia odwołania ich ze stanowiska, czyli od podmiotu zatrudniającego zależy czy, a jeśli tak, to od kiedy wdrożony miałby być obowiązujący porządek prawny. Trudno zgodzić się z tym stanowiskiem i to z kilku przyczyn.

Reżim powołania jest limitowany i musi wynikać z „przypadków określonych w odrębnych przepisach” (art. 68 § 1 k.p.). Właściwość ta zmusza do zastanowienia się, czy dopuszczalne jest powołanie na czas nieokreślony, gdy obowiązujące przepisy nie dopuszczają takiej możliwości. W literaturze przedmiotu stwierdza się, że powołanie jest stosowane w przypadkach, gdy stabilność zatrudnienia ustępuje przed interesem społeczeństwa i państwa (R. Borek-Buchajczyk, *Ewolucja zakresu podmiotowego powołania jako podstawy nawiązania stosunku pracy*, *Studia Iuridica Lublinensia* vol. XXIV, 3, 2015, s. 327). Powołanie jest jednostronną czynnością

prawa pracy, która wywiera różnorodne skutki, w tym w obrębie prawa pracy – stanowi bowiem źródło stosunku pracy. Podmiot odwołujący nie jest w żaden sposób skrzepowany w odwołaniu (art. 70 § 1 k.p.).

Mając na uwadze, że powołanie jest najmniej stabilnym rodzajem stosunku pracy, a jego zastosowanie powiązane zostało z wyraźną podstawą prawną (art. 68 § 1 k.p.), staje się jasne, że ustawodawca w przypadkach określonych w ustawie może przewidzieć jego wygaśnięcie (T. Liszcz, w: *Prawo pracy RP w obliczu przemian*, Warszawa 2006, s. 233). Skoro taka możliwość istnieje, to dopuszczalne jest też generalne odwołanie określonej grupy osób z mocy prawa. Prawodawca autoryzuje zresztą tego rodzaju rozwiązanie. W art. 8 ust. 4 ustawy nowelizującej stwierdził, że „niepowołanie na stanowisko dyrektora na czas określony jest równoznaczne z odwołaniem dyrektora z upływem trzech lat od dnia wejścia w życie ustawy”. Zatem, nie jest wykluczone, że skutek ten stał się udziałem również dyrektorów wymienionych w art. 8 ust. 6 ustawy nowelizującej, a nastąpił on z dniem wejścia w życie zmian zawartych w ustawie o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej oraz niektórych innych ustaw.

Za konkluzją tą przemawiają również argumenty systemowe. W obliczu diametralnej zmiany modelu powołania dyrektorów instytucji kultury, wykładnia przepisów przejściowych nie powinna zmierzać do uznania, że pewna grupa pracowników pozostała poza jej oddziaływaniem (*argumentum a coherentia*). W tym kontekście staje się jasne, że art. 8 ust. 6 ustawy nowelizującej trzeba odczytywać w odesłaniu do art. 8 ust. 4 ustawy. Nakazuje tak również umiejscowienie tych przepisów w systematyce aktu prawnego. Lektura całego art. 8 ustawy nowelizującej świadczy o tym, że wolą ustawodawcy było objęcie jego zakresem wszystkich osób zajmujących w dniu 31 grudnia 2011 r. stanowisko dyrektora. Przepis oddzielnie odniósł się do dyrektorów powołanych na czas określony i nieokreślony. Wobec tych pierwszych stwierdził, że „pozostają na zajmowanych stanowiskach do końca okresu, na który zostali powołani”. Przy założeniu, że zmiana ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej nie skutkowałą generalnym odwołaniem, okaże się, iż art. 8 ust. 1 ustawy nowelizującej byłby zbędny. Po co bowiem zastrzegać, że dyrektorzy powołani na czas określony „pozostają na stanowiskach”. Konkluzja odmienna jest nie do

pogodzenia z zakazem wykładni *per non est*. Znaczy to tyle, że powtarzający się w ust. 1, 2, 3, 4 art. 8 ustawy nowelizującej zwrot „pozostają na zajmowanych stanowiskach” stanowi wyjątek od reguły, zgodnie z którą z dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej dyrektorzy instytucji kulturalnych nieobjęci regulami przejściowymi „nie pozostali na stanowiskach”. W tym ujęciu, zrozumiały i systemowo spójny staje się zwrot „nie stosuje się ust. 3 i 4”, którym posłużył się ustawodawca w art. 8 ust. 6 ustawy. Nie można przy tym pominąć, że do dyrektorów bibliotek, domów oraz ośrodków kultury, wobec braku wyraźnego wyłączenia, stosuje się art. 8 ust. 1 ustawy nowelizującej. Znaczy to tyle, że dyrektorzy ci, powołani na czas określony, pozostają na stanowiskach do końca okresu powołania. Spostrzeżenie to nie pozwala na uznanie, że art. 8 ust. 6 ustawy nowelizującej sankcjonuje rzeczywistość, polegającą na tym, że dyrektorzy powołani na czas nieokreślony po dniu 31 grudnia 2011 r. pozostali na stanowiskach. W przeciwnym razie odesłanie tylko do ust. 3 i 4, z pominięciem ust. 1 art. 8 ustawy, byłoby nielogiczne.

Przeprowadzony wywód doprowadził Sąd Najwyższy do przekonania, że najbardziej trafna jest wersja interpretacyjna, polegająca na przyjęciu, że osoby wymienione w art. 8 ust. 6 ustawy nowelizującej (zatrudnione na czas nieokreślony) z dniem 1 stycznia 2012 r. zostały odwołane. Precyzyjniej rzecz ujmując, w nawiązaniu do mechanizmu opisanego w art. 8 ust. 3 i 4 ustawy nowelizującej, wejście jej w życie było równoznaczne z ich odwołaniem.

Odnosząc ten rezultat rozumowania do zatrudnienia pracowniczego, trzeba wskazać na art. 70 § 2 k.p. Oznacza to, że stosunek pracy z powołania zawarty na czas nieokreślony dyrektorów bibliotek, domów oraz ośrodków kultury uległ rozwiązaniu z upływem okresu wypowiedzenia (przy zachowaniu prawa do wynagrodzenia).

Przenosząc powyższy punkt widzenia na grunt rozpoznawanej sprawy, trzeba stwierdzić, że Sąd odwoławczy dopuścił się naruszenia art. 8 ust. 6 ustawy nowelizującej (choć nie w znaczeniu postulowanym przez pracodawcę). Tym samym uchylił się od rozważenia konsekwencji wynikającej z rozwiązania stosunku pracy z powołania. Sprawa zresztą bardziej się komplikuje, jeśli zważyć, że według ustaleń Sądu pierwszej instancji powód wykonywał pracę do dnia 31 grudnia 2014 r.

Oznacza to, że rozstrzygnięcie pozwu zależy od dokonania oceny, czy faktyczne wykonywanie pracy, po rozwiązaniu stosunku pracy z powołania, skutkowało nawiązaniem nowej więzi pracowniczej, a jeśli tak, to jakiego rodzaju i na jaki okres. W tym zakresie konieczne jest odpowiedzenie na pytanie, czy dopuszczalne jest zatrudnienie z powołania zawarte w sposób dorozumiany (wbrew art. 68² § 2 k.p., który przewiduje formę pisemną). Kwestia ta w literaturze przedmiotu należy do spornych. Alternatywnym rozwiązaniem jest uznanie, że dopuszczenie do pracy po dniu 31 grudnia 2011 r. doprowadziło do zawarcia umowy o pracę. Założenie to nie jest jednak możliwe bez przesądzenia, czy ten rodzaj zatrudnienia może powstać w sytuacji, gdy dla danego stanowiska przewidziane jest zatrudnienie z powołania. W tym zakresie również można odnotować odmienne stanowiska. Bez przesądzenia wspomnianych kwestii nie da się udzielić odpowiedzi na zgłoszone przez powoda żądania. Należy przy tym przypomnieć, że Sąd pierwszej instancji zasądził od pozwanego na jego rzecz odszkodowanie i wynagrodzenie za okres wypowiedzenia. Skoro powód nie wywiódł apelacji (w części oddalającej powództwo w pozostałym zakresie), to tylko te roszczenia mogą być przedmiotem dalszego procedowania. Ma to znaczenie, jeśli weźmie się pod uwagę, że w ocenie Sądu Okręgowego podstawą przyznania odszkodowania było „bezprawne odwołanie powoda w trybie art. 8 ust. 4 ustawy nowelizującej” (art. 69 k.p. w związku z art. 47¹ k.p.), co wiązało się z pozbawianiem wynagrodzenia za okres wypowiedzenia (art. 49 k.p. w związku z art. 69 k.p.). W zależności od odpowiedzi na wyżej postawione pytania, może się okazać, że podstawy prawne roszczenia wskazane przez Sąd odwoławczy są nieaktualne, nie ma też wątpliwości, że zmianie ulegnie podstawa faktyczna ewentualnego uznania wspomnianych roszczeń. W tym sensie podstawy skargi kasacyjnej odwołujące się do art. 47¹ k.p. i art. 49 k.p., oba w związku z art. 69 k.p., są usprawiedliwione. W każdym razie, również uzasadniają uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Dlatego Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. w związku z art. 108 § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

r.g.